

Josep Rodríguez Tortajada El president bandejat

ARXIU MONTSERRAT TARRADELLAS I MACIÀ / MUNTATGE: TONI PAXÀ

Fou el president del València CF del 1936 al 1939, uns anys en què també va ser regidor de Sanitat del cap i casal pel Partit Valencianista d'Esquerres. A Josep Rodríguez Tortajada (1899-1982), però, el compromís polític no sols li va costar la presó, sinó també la marginació dins la història del club. Fins fa poc no constava com el tretzè president i encara no s'ha celebrat un acte de desgreuge.

Vicente, Luis, José, Arturo, Pablo, Julio, Javier, Juan, Francisco, Fernando, Manuel, Melchor, Pedro, Manuel... I Josep.

Fins que l'any 2010 no van incorporar-hi oficialment Rodríguez Tortajada, la llista de presidents del València CF tenia amputada la pota que unia el valencianisme futbolístic i el valencianisme polític. L'únic dels ex-mandatariis del club que apareix amb el nom en català és ell, Josep, de pares aragonesos, nascut a València el 1899.

Va créixer al barri del Carme, on va prendre contacte amb la llengua del país, encara molt viva. Durant l'adolescència ja parlava amb facilitat, i més tard, mentre estudiava infermeria, va aprofundir els seus coneixements sobre la cultura autòctona, de la qual esdevindria un defensor entusiasta. En arribar la Segona República, de fet, va passar a militar en el Partit Valencianista d'Esquerres (PVE).

De petit havia estat escolanet i sagristà, però covava una imatge negativa dels capellans que transmetria a Francesc Cueva, el seu fillastre: "Repetia que els rectors eren uns aprofitats de la vida i que mantenien relacions sexuals amb assiduïtat", recorda Cueva. "Quan li van

proposar de ser-ho, s'hi va negar de ple, sota l'argument que li agradaven les dones... 'Així en tindràs tantes com vulgues!', contava que li van respondre".

Josep Rodríguez Tortajada havia conegut Amparo Mir a la mateixa presó on ella visitava el seu marit, anarquista, que moriria amb 33 anys, quan ella en tenia 25. El seu únic fill, Francesc, havia nascut el 1938 i va quedar orfe de pare a 6 anys. Tortajada i Mir van signar llavors la seua unió de fet, ratificada el 30 d'abril del 1945. A l'ex-president valencianista i ex-regidor del cap i casal li havien commutat la pena de mort —decretada el 26 de juny del 1939, per un delictes de rebel·lió— per 30 anys i un dia de reclusió major, que al capdavant es reduirien a cinc.

"Jo tinc un pare biològic que amb prou feines si vaig conèixer i un altre que em va estimar tant com ell", explica amb emoció Francesc Cueva. En efecte, Rodríguez Tortajada va morir el 1982, 37 anys després d'haver-lo afillat i quatre després que Amparo, la seua esposa. Malgrat la transcendència històrica del segon pare, Francesc Cueva mai no va provar de reivindicar públicament la seua imatge. La guerra, la repressió de la postguerra i l'inacabable franquisme eren una llosa massa gran per a desempal·llegar-se'n, i la marginació deliberada de Tortajada dins del València CF era una cosa que la família havia acceptat amb resignació, ni que l'any de la seua mort, el 1982, constara com a soci número 21 de l'entitat.

Lluís Companys, president de la Generalitat de Catalunya, rep Josep Rodríguez Tortajada i la resta de la delegació valenciana dins dels actes de germanor organitzats a Barcelona l'octubre del 1936.

EL TEMPS

Tres imatges de Rodríguez Tortajada. Encara jove, a la balconada de l'Ajuntament de València –ja amb bigoti– i a la primera filera del saló de plens.

Enllà de les reixes. En eixir de la presó de Sant Miquel dels Reis, Rodríguez Tortajada va centrar-se en la seua feina de representant de productes farmacèutics. Abans de la guerra havia treballat com a infermer a l'antic hospital de València –ubicat al carrer del mateix nom– i a la clínica del doctor Ramón Vila, una de les més prestigioses de l'època, però en el futur es reconvertirà i es convertirà en comercial d'empreses tan importants com Farma-Lepori o Lacer.

El fill del metge Ramón Vila va ser dels pocs que va intercedir per Tortajada. En un escrit del 9 de novembre del 1942, que va supervisar l'alcalde de València d'aquell moment, Adolfo Rincón de Arellano, Vila l'exculpa d'aquesta manera: “[...] y que conociendo el Sr. Rodríguez Tortajada la ideología del que suscribe, no le hizo ningún daño ni denuncia durante el tiempo rojo en que estuvo dicho señor al frente de la Sanidad Municipal, sin separar del cargo al que suscribe”.

Per contra, Luis Larrea Penalba, secre-

tari de l'Ajuntament de València apartat d'aquesta responsabilitat del 1936 al 1939, va redactar un informe dur i bonhomíós alhora. El text diu que “José Rodríguez Tortajada, con anterioridad al advenimiento de la República, era persona de marcada tendencia derechista; después de implantarse este régimen en España permaneció una larga temporada en actitud expectante, pero al fundarse el partido ‘Valencianista de Esquerra’, quizás tan solo por el afán de mando e irrefrenable deseo de figurar, ingresó en dicho partido, haciendo gran propaganda en favor del mismo”. Expedit el 19 de desembre del 1941, l'informe de Larrea detalla fil per randa les accions de Tortajada durant la guerra civil, entre les quals la seua participació en la comissió que depurava els treballadors del consistori, que, segons ell, “desarrolló su misión con carácter de ‘checa’ y con los procedimientos congruentes de los dictados soviéticos, o sea, llamando a los funcionarios adictos a nuestra Santa Causa

y dándoles a elegir entre la dimisión o la ‘cuneta’”.

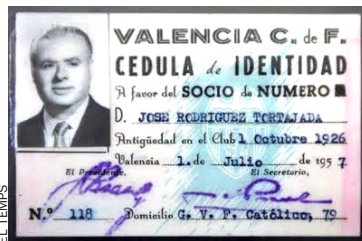
Larrea també enumera les visites de Tortajada a Barcelona, les trobades amb el president Companys i les celebracions en honor als vaixells soviètics arribats per ajudar el bàndol republicà. Ara bé, es mostra condescendent quan recorda que, “según datos adquiridos de los vecinos de la calle de las Comedias nº 25, donde el informado habitó durante la dominación marxista, su conducta fue de persona de buenos sentimientos, salvando de una muerte casi segura a D. José Font Suárez, pues a este Sr. lo detuvieron al principio del Movimiento salvador de España, llevándolo a la Dirección General de Seguridad y más tarde lo trasladaron a una checa sita en el puerto de donde lo sacó personalmente el informado, no molestándole más durante el período rojo, teniendo la seguridad que cuanto hizo en su favor fue debido a sus buenos sentimientos, toda vez que el dicente, en aquellos funestos años, en nada po-

día compensar tan grandes favores”. En el cas del practicante municipal Manuel March, Larrea explica que Tortajada, “siendo presidente de la Comisión de revisión y organización de practicantes municipales, pudo haber hecho mucho daño y no lo hizo, siendo su actuación bastante moderada, pues el dicente fue separado del cargo de practicante y a los seis meses fue rehabilitado al mismo por gestiones llevadas a cabo en dicha Comisión por el citado Tortajada”.

De la seua banda, Emerenciana Tortajada, la mare de l’acusat, va adreçar un altre escrit a la comissió provincial de revisió de penes en què assegurava que Luis Larrea, una volta van detenir el seu fill, va visitar-lo a la comissaria de policia, on va mofar-se d’ell i va dir-li que faria tant com podria perquè el condemnaren a mort. A diferència de tants milers de persones que van morir afusellats –com ara Joan Baptista Peset, l’ex-rector de la Universitat de València, també empresonat a Sant Miquel dels Reis–, Rodríguez Tortajada se’n va salvar en primera instància i més endavant va veure’s afavorit pel desenvolupament de la segona guerra mundial. Quan la derrota feixista ja era a la cantonada, el franquisme va deixar de mostrar-se tan inflexible amb els condemnats a mort.

Així, a l’ex-regidor i ex-president del València li van rebaixar la pena i va poder iniciar una nova vida. “El pare mai no va ser comunista ni marxista”, comenta el seu fill, “però sempre va mantenir uns posicionaments progressistes i d’esquerres, en el sentit ampli de la paraula”. “Li agradava més la política que no el futbol, però parlava molt més de futbol; de política, tan sols amb qui tenia molta confiança. El recorde llegint *Las Provincias*, no adscrit al Movimiento, i escoltant Jaime Hernández Perpiñá, el locutor de RNE expert en el València”.

La passió pel València era inherent. L’1 d’octubre del 1926, a set anys de la fundació de l’entitat, l’hi van donar d’alta com a soci, i no va deixar d’acudir a l’estadi fins la mort de la seua esposa. La primera meitat dels anys trenta ja havia format part de la directiva, i en esclatar la guerra, quan el club fou incautat pels treballadors, van escollir-lo president sobretot gràcies als vots dels acomodadors, majoritàriament afiliats a la UGT.

A més de soci del València –a la dreta, el seu carnet de president, i a sota, un de posterior–, Rodríguez Tortajada va ser-ho de l’Ateneu Mercantil, que va freqüentar fins la seua mort, el 1982.

Futbol contra la repressió. Com a president del València FC –fins els anys quaranta el club no va adoptar el nom actual, València CF– Rodríguez Tortajada va promoure la Copa de l’Espanya Lliure i la Lliga de la Mediterrània –de què van formar part vuit equips catalans i valencians–, i no va descuidar, en absolut, el vessant purament esportiu, fins al punt que Luis Colina, la seua mà dreta en la directiva, seria el secretari tècnic que construiria el gran València de la dècada següent, vencedor de les lligues 1941-42, 1943-44 i 1946-47, i de les copes del 1941 i del 1949.

A més, va organitzar partits amistosos entre les seleccions valenciana i catalana –a València i a Barcelona, on el president valencianista va aprofitar el desplaçament per ofrenar una corona de flors a la tomba de l’ex-president Francesc Macià– i alinear indissimuladament el club del costat del Front Popular.

Sota el seu mandat, al camp de Mestalla va haver-hi un multitudinari míting de la CNT en què van participar Frederica Montseny i Juan García Oliver, i un altre en què Antonio Jaén Morente, d’Izquierda Republicana, va afirmar

que Mestalla era “la Covadonga de la República”.

Com a president, Rodríguez Tortajada no va separar futbol i política. Els blasquistes van abandonar l’Ajuntament de València i el Front Popular va repartir-se els seus regidors proporcionalment. D’aquesta manera, el PVE, nascut a recer de l’Agrupació Valencianista Republicana (AVR), va passar de tenir tres regidors a tenir-ne cinc. Tortajada no sols va ser nomenat responsable de Sanitat, sinó també tercer tinent d’alcalde. Per això no estranya gens que convocara els socis del València a les manifestacions antifeixistes de l’època o que participara en els actes de suport al socialista Francisco Largo Caballero, president de la República del setembre del 1936 al maig del 1937, el responsable de traslladar a València la seu del govern.

El vessant identitari, Tortajada també va conrear-lo sense embuts. En una visita a Barcelona va fer pujar la bandera valenciana –tal com es fa cada Nou d’Octubre– a la balconada del palau de la Generalitat de Catalunya, on va quedar hissada al costat de la catalana i la republicana espanyola.